

Чепурда Лариса Михайлівна

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Черкаський державний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8941-9427>

Шестель Олена Геннадіївна

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
Черкаський державний технологічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3073-6559>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОГО ТУРИЗМУ НА ЧИГИРИНЩИНІ

У дослідженні розглянуто поняття «культурний туризм», окреслено перспективи розвитку цього виду туризму на Чигиринщині. Чигиринщина має унікальний потенціал для розвитку культурного туризму, оскільки вона є осередком козацької державності та духовності України. У процесі аналізу визначено, що одним з основних туристичних об'єктів на Чигиринщині є Національний історико-культурний заповідник «Чигирин», до якого входять резиденція Богдана Хмельницького, Замкова гора, Іллінська церква (1653 р.), Замчище (місце, де колись стояв палац Хмельницьких), культурна пам'ятка «Три криниці» (гідрологічна пам'ятка, з якою пов'язано безліч легенд про козацьку дружбу та цілющу силу води), Холодний Яр (Мотронинський монастир, дуб Максима Залізняка і Гайдамацький став). Перспективними об'єктами для розвитку культурного туризму є також музейно-етнографічні локації, як музей Богдана Хмельницького в Чигирині, етнографічний музей «Українська хата», Медведівка та Стецівка (села, де збереглися старовинні дерев'яні церкви та працюють краєзнавчі музеї, присвячені Холодноярській республіці). Проаналізовано досвід національних туроператорів з організації турів на Чигиринщину, у тому числі з метою культурного туризму. Найчастіше організовують туристичні подорожі туроператори МакСіма тур та Alf. У перспективі розвиток культурного туризму на Чигиринщині може бути зорієнтований на створення не просто статичних музеїв, а інтерактивних центрів живої історії, що передбачає реконструкцію побуту XVII століття, де відвідувачі зможуть не лише побачити зброю, а й відвідати різноманітні майстер-класи з козацьких бойових мистецтв або традиційного чаювання. Залученню туристів на Чигиринщину сприятиме перехід від моделі «музейного споглядання» до моделі «живого досвіду», організації різноманітних фестивалів, концертів тощо, оскільки туристи зацікавлені не в звичайному спогляданні пам'ятників, а в зануренні в епоху через побут, кухню та участь у традиційних обрядах. Це дозволить перетворити регіон з об'єкта «одного дня» на повноцінний туристичний хаб. Таким чином, Чигиринщина має значний потенціал для розвитку культурного туризму за умови поєднання державної підтримки з приватними інвестиціями в інфраструктуру та креативний маркетинг, врахування новітніх тенденцій у галузі туризму.

Ключові слова: туризм, культурний туризм, музей, фестиваль, туроператор, музейно-етнографічна локація.

Постановка проблеми та її актуальність. Розвиток туризму в сучасних умовах має велике значення як для Черкащини, так і для України загалом. Незважаючи на те, що Україна перебуває більше чотирьох років у стані виснажливої війни, внутрішній туризм продовжує розвиватися, і він адаптується до нових реалій, зокрема, позитиву динаміку демонструють військовий туризм, відновлювальний, реабілітаційний туризм тощо. Останнім часом набуває популярності також культурний туризм. Черкаська область, Чигиринщина зокрема, має унікальний потенціал для розвитку культурного туризму, оскільки вона є осередком козацької державності та духовності України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі розвитку культурного туризму як інструменту

формування національної ідентичності присвятив увагу Кузьмук О. [2]. Роль культурного туризму у збереженні релігійності та національної прихильності досліджували такі науковці, як Моца А., Ольхова-Марчук Н., Чумаков К. [3]. Розвиток культурно-пізнавального туризму дослідили Аріон О., Боль Д., Уліганець С. [6]. Пріоритети розвитку культурного туризму було проаналізовано в наукових працях С. Боняра, В. Власової, І. Тарновської [1].

Незважаючи на численні дослідження вітчизняних та іноземних науковців про культурний туризм, все ще бракує аналізу його розвитку в Україні за регіонами в період воєнного стану.

Мета дослідження полягає у визначенні перспектив розвитку культурного туризму на Чигиринщині.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковому дискурсі культурний туризм трактується як поліструктурне явище, що не має єдиного універсального визначення, а розглядається крізь призму різних підходів. Наведемо основні визначення. Культурний туризм – це вид туризму, який дозволяє туристу брати участь у місцевих культурних заходах, таких як фестивалі та ритуали. У результаті турист може насолодитися справжнім культурним обміном з місцевими жителями [7].

Науковці С. Боняр, І. Тарновської, В. Власової наводять наступне визначення: «культурний туризм – це подорож, яка охоплює відвідування місць, що мають значення для історії, культури та відвідувачів. Це дає можливість людям ознайомитись з різноманітністю різних культур та традицій, а також побачити найбільш відомі та значущі місця різних регіонів і країн» [1, с. 18].

Згідно з дослідженнями Державного агентства розвитку туризму України здійснено онлайн-опитування щодо подорожей Україною під час війни. На запитання «якому виду відпочинку в Україні ви надаєте перевагу зараз?» 28,4 % українців відзначили культурний туризм (екскурсії до історичних пам'яток і музеїв). Більше українців надають перевагу лише пішим прогулянкам і дослідження міського середовища. Відповідно, культурний туризм на сьогодні знаходиться на другому місці за вподобаннями населення України [4].

Активному розвитку туризму в Черкаській області сприяє високий рівень культурного потенціалу, зумовлений наявністю етнічної та історичної спадщини. Поєднання сприятливого розташування, рекреаційних ресурсів та значної кількості архітектурних пам'яток забезпечує регіону стабільний потік відвідувачів.

Розвиток культурного туризму тут має не лише економічний, а й націєтворчий потенціал, оскільки Черкащина володіє брендами світового рівня, які є рекреаційними ресурсами і приваблюють туристів.

Останнім часом все частіше туроператори організовують екскурсійні тури в Чигирин та Суботів. Як приклад можна навести тур, організований туроператором Alf «Підсніжники в Холодному Яру». Виїзд туристів відбувається з Києва. У межах туру туристам пропонується відвідати м. Чигирин, а саме: реконструйований історичний комплекс – резиденцію Богдана Хмельницького. Далі в екскурсійній програмі – с. Суботів, де туристи відвідують Іллінську церкву, Замчище – місце, де знаходився родовий маєток Хмельницьких. Також туристам пропонується відвідати Мотронинський монастир, де знаходиться Свято-Троїцька церква, пам'ятка

архітектури XIX століття, Городище скіфського часу, а також дуб Максима Залізняка на хуторі Буда [5].

Зауважимо, що Національний історико-культурний заповідник «Чигирин» – це територія, що об'єднує місто Чигирин, села Суботів, Стецівка, Медведівка, а також урочище Холодний Яр та Отаманський парк. Загалом тут зосереджено 34 об'єкти історичної та культурної спадщини.

Тури з метою культурного туризму на Чигиринщину організовують також місцеві туроператори, зокрема МакСіма тур.

Щорічні тематичні фестивалі в Чигирині допомагають залучати все більше нових відвідувачів. Серед таких фестивалів можна назвати: Фестиваль Святого Миколая, Фестиваль борщу, Нескорена нація – Холодний Яр, Крутий заміс тощо.

Розвитку туризму на Черкащині сприяє поєднання культурного та екологічного факторів, оскільки регіон має унікальну перевагу – поєднання історії з ландшафтами Дніпра, лісів та заповідних зон.

У перспективі розвиток культурного туризму на Чигиринщині може бути зорієнтований на створення не просто статичних музеїв, а інтерактивних центрів живої історії, що передбачає реконструкцію побуту XVII століття, де відвідувачі можуть не лише побачити зброю, а й відвідати різноманітні майстер-класи з козацьких бойових мистецтв або традиційного частвування.

Також у Холодному Яру можливий розвиток мілітарно-патріотичного туризму, поєднання екологічних стежок із розповідями про повстанський рух, розбудова автентичних садиб у селах Мельники та Буда, де туристи можуть спробувати страви за автентичними рецептами наших предків та відпочити від міської метушні.

Отже, незважаючи на виклики, галузь туризму демонструє здатність до відновлення, а доходи від туристичного збору зростають. Також зростає фінансування туризму, зокрема міжнародна технічна допомога та кошти з місцевих бюджетів.

Висновки. Таким чином, Чигиринщина має значний потенціал для розвитку культурного туризму за умови поєднання державної підтримки з приватними інвестиціями в інфраструктуру та креативний маркетинг, врахування новітніх тенденцій у галузі туризму. Реалізація цих заходів дозволить Чигиринщині стати одним із провідних осередків культурно-пізнавального туризму в Черкаській області, забезпечивши сталий розвиток громади.

Список використаних джерел:

1. Боняр С. М., Тарновська І. В., Власова В. П. Пріоритети розвитку культурного туризму в Україні. *Культура і сучасність : альманах*. 2023. № 1. С. 17–22. URL: https://contculture.com.ua/web/uploads/pdf/CaC_%E2%84%961_2023_Boniar.pdf (дата звернення: 10.03.2026).
2. Кузьмук О. І. Культурний туризм як інструмент формування національної ідентичності. URL: https://tourlib.net/statii_ukr/kuzmuk.htm (дата звернення: 10.10.2023).
3. Моца А., Чумаков К., Ольхова-Марчук Н. Роль етнічного та культурного туризму у збереженні релігійності та національної прихильності: приклад Закарпаття. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки»*. 2023. № 11 (79). С. 9–18. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17043207527595.pdf> (дата звернення: 10.03.2026).

4. Результати онлайн-опитування щодо подорожей Україною під час війни. URL: <https://is.gd/70EWhy> (дата звернення: 10.03.2026).
5. Підсніжники в Холодному Яру. URL: <https://alf.ua/countries/ukraine/info/537> (дата звернення 10.03.2026).
6. Уліганець С. І., Аріон О. В., Болъ Д. Розвиток культурно-пізнавального туризму в Україні: м. Кам'янець-Подільський. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. 2018. Вип. 3. С. 77–81. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2018_3_15 (дата звернення: 10.03.2026).
7. What is Cultural Tourism? URL: <https://www.etravel.com/explore/travel-industry/what-is-cultural-tourism/> (дата звернення: 10.03.2026).

References:

1. Boniar S. M., Tarnovska I. V., Vlasova V. P. (2023) Priorytety rozvytku kulturnoho turyzmu v Ukraini. [Priorities for the development of cultural tourism in Ukraine]. *Kultura i suchasnist : almanakh*. № 1. pp. 17–22. Available at: https://contculture.com.ua/web/uploads/pdf/CaC_%E2%84%961_2023_Boniar.pdf (accessed: 10.03.2026). (in Ukrainian)
2. Kuzmuk O. I. Kulturnyi turyzm yak instrument formuvannia natsionalnoi identychnosti. [Cultural tourism as a tool for forming national identity]. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/kuzmuk.htm (accessed: 10.03.2026). (in Ukrainian)
3. Motsa A., Chumakov K., Olkhova-Marchuk N. (2023) Rol etnichnoho ta kulturnoho turyzmu u zberezheni relihiinosti ta natsionalnoi prykhylnosti: pryklad Zakarpattia. [The role of ethnic and cultural tourism in preserving religiosity and national attachment: the example of Transcarpathia]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Seriya: "Ekonomichni nauky"*. № 11 (79). pp. 9–18. Available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17043207527595.pdf> (accessed: 10.03.2026). (in Ukrainian)
4. Rezultaty onlain-opytuvannia shchodo podorozhei Ukrainoiu pid chas viiny [Results of an online survey on travel in Ukraine during the war]. Available at: <https://is.gd/70EWhy> (accessed: 10.03.2026) (in Ukrainian)
5. Pidsnizhnyky v Kholodnomu Yaru. [Snowdrops in a Cold Ravine]. Available at: <https://alf.ua/countries/ukraine/info/537> (accessed: 10.03.2026). (in Ukrainian)
6. Ulihanets S. I., Arion O. V., Bol D. (2018) Rozvytok kulturno-piznavalnoho turyzmu v Ukraini: m. Kamianets-Podilskyi. [Development of cultural and educational tourism in Ukraine: Kamianets-Podilskyi]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Heohrafiia*. Vyp. 3. pp. 77–81. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_geograf_2018_3_15 (accessed: 10.03.2026). (in Ukrainian)
7. What is Cultural Tourism? Available at: <https://www.etravel.com/explore/travel-industry/what-is-cultural-tourism/> (accessed: 10.03.2026).

Larysa Chepurda, Olena Shestel
Cherkasy State Technological University

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM IN THE CHYHYRYN REGION

The study examines the concept of "cultural tourism" and outlines the prospects for the development of this type of tourism in the Chyhyryn region. The Chyhyryn region has a unique potential for the development of cultural tourism, as it is the center of Cossack statehood and spirituality in Ukraine. During the analysis, it was determined that one of the main tourist attractions in the Chyhyryn region is the National Historical and Cultural Reserve "Chyhyryn", which consists of the residence of Bohdan Khmelnytsky, Castle Hill, Ilyinskaya Church (1653), Zamchyshche (the place where the Khmelnytsky palace once stood), the cultural monument "Three Wells" (a hydrological monument associated with many legends about Cossack friendship and the healing power of water), Kholodny Yar (Motronynsky Monastery, Maxim Zaliznyak's oak and Haydamatsky Pond). Promising objects for the development of cultural tourism are also museum and ethnographic locations, such as the Bohdan Khmelnytsky Museum in Chyhyryn, the ethnographic museum "Ukrainian House", Medvedivka and Stetsivka (villages where ancient wooden churches have been preserved and local history museums dedicated to the Kholodnoyarsk Republic operate). The experience of national tour operators in organizing tours to the Chyhyryn region, including for the purpose of cultural tourism, is analyzed. Most often, tourist trips are organized by tour operators MakSima Tour and Alf. In the future, the development of cultural tourism in the Chyhyryn region may be oriented towards the creation of not just static museums, but interactive living history centers, which involves the reconstruction of 17th-century life, where visitors can not only see a saber; but also take various master classes in Cossack martial arts or traditional treats. Attracting tourists to the Chyhyryn region will be facilitated by the transition from the model of "museum contemplation" to the model of "living experience", the organization of various festivals, master classes, etc., since tourists are not interested in the usual contemplation of monuments, but in immersing themselves in the era through everyday life, cuisine and participation in traditional rituals. This will allow transforming the region from a "one-day" object into a full-fledged tourist hub. Thus, the Chyhyryn region has significant potential for the development of cultural tourism, provided that state support is combined with private investments in infrastructure and creative marketing, taking into account the latest trends in the tourism industry.

Keywords: tourism, cultural tourism, museum, festival, tour operator, museum-ethnographic location.

Дата надходження статті: 11.03.2026

Дата прийняття статті: 01.04.2026

Дата публікації статті: 29.05.2026